

ПРОБОЄМ

Р. І. Ч. 1.

БЕРЕЗЕНЬ 1934

Ціна 10 сот.

БЕРЕЗЕНЬ

РОКОВИНИ

9 березня 1814 року народився а 10 березня 1861 р. помер

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

березень 1917 р. — перший місяць першого року української національної революції

Тарас Шевченко

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревучий!
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... Отоді я
І лани і гори —

Все покину і полину
До самого Бога
Молитися... А до того —
Я не знаю Бога!
Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути,
Незлим тихим словом!

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Коли покидав Батьківщину не схотів іти у царство вічного щастя; вказав місце свого спочинку там, звідкіль мігби бачити цілу свою українську Землю і слухати гомону її життя. Щоб бачити як слово його вростає у кров поколінь, як підносить упавшу на своєму шляху націю, щоб її ріст, могутній ритм її життя, шум степу, ширинь просторів і вічний рух великої ріки віковично бачити і чути.

Він з тих, що являються раз на кількасот літ, тоді, коли починаються нові розділи в житті нації. Він з тих, що нові релігії встановлюють, що дають „живим і ненародженим“ — своїй нації — на століття живу ідею, якою вона живе, росте і творить.

Він виріс з волі нації до життя, з її глибинних сил, — на те, щоб своєю появою, своїм життям і ідеями спинити процес упадку поколінь,

Тарас Шевченко

и некакви бѣтѣко ехъ сыновѣ
покаже сыновѣ мѣшевѣ
молитѣ ену да въражи
ѣго замукаѣ колыбѣ.
Мѣши ѣднѣко ли бѣде
ѣтойъ сынѣ молитѣ ехъ
ѣа ли ѣднѣко мѣши
ѣна украинѣ ѣна мѣде
приѣхѣѣ мѣши. и ѣгъ ѣгъ
и ѣкѣднѣко збѣдѣѣѣ,
ѣна ѣднѣко мѣши.

т. меленко

Тарас Шевченко

І що величезну національну пустелю, яку страшну порожнечу, що по-
бачив він перед собою на Україні, мужнім творчим генієм своїм він напов-
нив собою, запліднив змістом своєї надлюдської, пекучої, пропалю-
ючої, відроджуючої поезії. Ледачу, сліпу, рабську кров у недокровних
жилках мільонів, в яких животіли: і мертвий гнів і нежива любов* він
змусив пульсувати швидше і ця кров закипіла, забурлила, збунтува-
лась вже раз назавжди.

Тарас Шевченко

«Так далений був він сучасникам, а так нерозривний з душою і волею української землі».

І так він був почерзі і одночасно: „співцем людського горя і кривди“, „бунтарем проти кріпацтва“, „постям всеюдсь-
ких ідеалів“, „міжнародної любові“ і зовсім іншим, таким, як
були ті покоління, тільки не тим, ким був він здійснює.

Ніщо не могло принести вдової ні одної з цих хворих душею і волею незацікавлено українських повстанців, як своїми діями, своїми почуттями, своїм внутрішнім розумінням життя на переросток їх на ціле століття.

Вот же ситуация, когда, что жаль и нам, бывшим и чужим Бого, навіть не было блага без страха и слезы Божьего покаянного слона. Он издавался Им чужим, стесненным домом, який прийшовся заколотити їхню спокійно життя.

А бачка — один Кулик — що Шевченкова муза роздирає
завжди наше життя і страшно і солодко і боляче і уно-
воча бачи туди загинути! А Костомарова, як признається сам,
коли Шевченку прочитав добу свій "Сон" і "Кавказ", охопило страхом?

Своєю проповіддю „народники“ відкинули Шевченка в свою смугливу напівку, зробили з неї весь зміст його Саона. Звідичали його „поетом народного гора і криви“, те зробили з його великого серця, що горів поетом мимовільно дикими і віри в ніщо — байдужину криницю, вічного смутку і коволого милосердя. За ними драгоманівське соціалістичне виховання, що там не знало своєї нації і заколисувалося мріями про всесвітський мир і тихий соціалістичний рай обиваючихся народів. Воно-перемалювало Шевченка на чорного, на свою подобу і зробило з нього „борця за віду і мир між народами“.

В такому спростороманому виді ставав Шевченко власністю поколінь. А разом з тим йшла боротьба за Шевченка. Кожна з течій вбирала його у свої партійні убери, хрестила своїм загумінковим іменем, спростувала і закидала його велику духовність до своєї „політичної програми“. Наслідки падали на вирвали з Кобзаря, мов з Благородія, слова до їхньої програми, настільки великі буди й його заслуги. І так розблено з нього „пансікіста“ і „інтернаціоналіста“, „соціаліста“ і „гетьманця“, „червоного демократа“ і „республіканця“, „подобожного“ і „безбожника“ врешті „світця пролетаріату“ і „милосердяка“ а навіть свого часу „значимого соціалістичного агітатора“.

Іноді маюся вражіння ліцензійного базару, де на публичних торгах продають Шевченка. Хто дасть більше? Хто призьбрає більше шукану виходячих цитат з його Кобзаря у свою користь — того він і буде. Той охрестить його найлюбішою собі вивіскою, похвалить у почесному кутку у своїй убогій в Ілею і волю свідниці і магичного естета Шевченковим ім'ям.

І оте перетворення, розкладання по кісткам, торгування і спотворення Шевченка відбулося сильно на його культи. На культі Шевченка витиснене тавро нашого національного каліцтва, нашого розвинуку з етносу в націю, на його образі оці чотирьох хворих, невіддільних поколінь і наліплених ними ялівські. Все це і врешті духова порожнеча і волею неміч передостаннього, доремісний українського покоління, що воно на наших очах сьогодні ще боржачись, залишає вже у собі — все це спричинилося до того, що культ Шевченка виродився у пусто, мале, остигле, тільки святочне почитання. І Шевченка зроблено божеством, яке до нічого не зобов'язує, якому вистає раз у рік поклонитися а в житті творити заперечення його. Преславлений культ Шевченка в середовищі сьогодиньшого українства виродився у поверховну формальність, яка для того, хто лише покіном Великий Золоті до здійснення є такою образою а не поклоном. Шабляючі обходи "Тарасових роковин" традиційні концерти, ювілейні статті вражють холодом, порожнечою, злим високіпарним пустомельством, характеристичним людям, які близького душевного зв'язку з Шевченком. Словом не знайшли і знайти ніколи не зможуть.

Важливо для них стратив безжорсткість своєї волі, став поро-
жнім зникнути у концертній салі мавківськ, іконостаасом, якому ува-
жають тільки за патрістичний об'язок поклонитися раз у рік, як малюна-

шаному божкові, а не переживати його, не жити його любовю і вірою, його життям і змаганням. В їх устах Шевченкове Імення, як і великі оба 22-гі січня — порожнє, бездушне слово, за котрим немає життя немає чинів, а в чинах їхніх немає ні його ні їх обох Великих. Двія нації. Бо цюж може мати спільного великий націоналізм Шевченка з їх дешевим „патріотизмом“ заштитим замкнутим у концертовій в душі його і якимж низькими їх діла в обличчя Шевченкового чину. Він завеликий для них як і той час, що його вони сьогодні пережити не можуть. З його ідей на міру апостольських правд, вони зробили собі теоретичні засади, формальні вивіски і все те згідно з малим кволим форматом власної душі. Притемнено, затерто дійсний образ Шевченка, культ його повторювання позбавлено їх первісної сили а зв'язок з ним втрачено у шабляновий остиглий формалізм.

Дійсного Шевченка можна відчутися і засвоїти тільки здоровою національною душею. І сьогодні значущий, захоплений образ його встает перед нами — новим українським поколінням — у цілій своїй пераїсній силі. Розстаєтє той лубочний вигаданий образ його. Його постать очищується в налетістої неволі, з тих ярликів, які почіпляли на нього чотири двори покоління. Понад голови анатомів, спекулянтів і тих „з ледом у серці“ ми знаходимо прямиї безпосередній зв'язок з Шевченком. Ключ, який отирає нам брами пізнання дійсного Шевченка — наша душа. Він став частиною нашої власної душі — він у нашій крові і кості, він в наших чинах, і тільки ми зуміємо встановити новий дійсний культ Шевченка. Ми переживаємо його повсякчасно, горимо його любовю до своєї нації і вірою у її велику майбутність — ми ступаємо шляхом ним визначеним. Не виємо обидати наших національних святощів і героїв блідими словесними незабудками — Серце наше і наші чини промовляють до них мовою, якої і тільки якої вони бажали від своїх нащадків, для яких лишали Заповіти не на те, щоб їх святочно раз у рік рецитувати а на те, щоб їх здійснювати і здійснити.

І коли сьогодні у 120 ліття Уродин ми клонимо свої голови перед тінню Шевченка, то тямимо, що не поклонів перед своїм образом, не свічки, не кадила вимагає він від нас а любови, віри, боротьби і чинів. Шевченко не іконостає! Шевченко жива днуча сила! тільки життя — велике і поривне зусилля, вказане ним і творене нами, є дійсним, належним культом Його.

„Заснула Україна — буряною укрилась — цілком зацвіла — а калюжі,
в болоті серце прогнали“.

James M. ...

北 平

Іван переродився

4. *Воспоминания. Встречи с учеными и писателями. Восток и Запад.* — Москва: Издательство 1922 г.

Їх поличили три війни, що почерпили перегнали через цей так довго-
спокійний край... Голодне за візо... Це „Мангери“, „Бертери“, „Ма-
сінні“, „Мосси“ й інші. Їх ухилили в свої душки обійми з м'як. І вони за-
пізно, заголоджені гадюки дожидають нової служби.

Придушена московськими більшовицькими військами українська національна революція продовжалася. Змінявся тільки вигляд її. Місце правильної армії заміняли сили бандитів і менших партизанських загонів і відділів. Їх кинули у собі українські міста і села. Їх витали у себе об'єкти. Їх кинули у собі українські міста і села, коли вони у них вступали на бело-

цього розправу з наїзниками та по зброю. Місце нової української влади знали тисячі революційних гуртків, що у кожного селі і місті анжовували, готували нові сили до боротьби. А в Холодному Яру нов кам'яний острів, серед моря ще нелоборного стоїла озружена від патнадцятітня онуків до сибирійських діла „Холодновська Республіка“. Найбільш заїлий наїр-мосновських полків розбивався об скалу цих гордих і завзятих холодно-ярських селян. Боротьба велася даліше.

Попереду йшли тривожні ночі. Раз у раз будили тоді крайнебо заг-грав пожеж. Та тут то там докруги Крайдолів горіло займанницьке майно, розсікувалися станиці черезчайки. Пожежі розпалювали пожежу душ. Крайдолі теж ступили на цей шлях.

І набили вони. Ненависні заїди. Ускочили до Крайдолів тічною ска-жених вовків. — Де зброя? Де динаміт? Де прилади до підпалів? Ти був у банкітській групі Гугологі — акзірсувалися до крайділчан.

Застогнали по тонах крайдолівські господарі. Зеплакали іані жінки під крісочими прикладами. Заложили руки крайділчани, дявлючись, як ніве-чили їхню нервацію клятві заволоки.

А невдаха рука й далі пахла й убивала.

І не встали Крайдолі гарезд роздвигатися по руїні, коли це заволоки наскочили вдруге. І знову стогін Крайдолів летів у поле і там єднався з стогонями, що лунали з усіх боків.

І в Івана були діачі. Коли вони прийшли перший раз, то здвалося, що це несподіване діло неначе заголомишило його. Від ханіни, коли перший полчинок заїди кинув Іваном об стіну, цей цілковито скидався на непря-тотного. Байдуке мовчавно він дивився, як вони рубали долівку, поролои постіль і розкидали стійки та стріхи. Його не вибили з цього незвичайного спокою ні чергові побої ні плач його дітей, ні зойки напастованої жінки. Він дивився байдуке навіть на це, як заволоки висипали збіжжя на подвір'я і змішавши його з водою поливали нафтою і гноївною. Шойно тоді, як вони забралися геть, він прочував. Повалився на скриню і кулак ами в тиски в у вічі сльози, яких у нього не бачив ніхто і не мав бачити.

А як удруге прийшли до нього, він уже нічого не бачив і не чув. Йогож зразу таки повели разом з іншими до катівні, а звідтіля він уже не вийшов, дарма, що декілька разів відливали. Його винесли піамертвого. Та за два тижні Іванове залізне здоров'я поставило його на ноги... Він по-рався саме з Васильком біля зруйнованої долівки, коли це до хати вбігла наляхана Іваниха.

— Вони завтра мають прийти — звістила наче не своїм голосом... Іван глянув на жінку. — Знову — промовив. Жінка хлипала — Знову — загворив Іван удруге і підвівся. На устах заграло у нього щось чудне.

— Василью! — Кликнув на сина й подався на двір. — Візьми лопату — прибавив уже за дверима. — Ось тут копай — сказав, хоч цей і без бать-кових акзівок зупинився чомусь в належному місці. За кілька хвилин Іван держав у руках щедро наоливленого „Моссіна“. Вайлувавто, наче за спана-гадюке давило залізо Іванову долоню... У клуні, при ревіній допомозі Ва-силька, Іван вичистив кріса. — Ладується ось так — згодом почав сина.

Іваниха тільки руками сплеснула, як побачила, що чоловік кладе кріса до постелі. — Що ти робиш божевільний? — крикнула зі страху.

— А ти чого? — засполював її. Адже вони за ним приходили. Оце-й для них наготовив... Завтра — додав за хвилину і знову, ялось чудно-підсіхнувся.

Та втретє вони до Крайдолів не приходили. Але Іван став уже не-тик. Він знайшов свій шлях. Знайшов і других, що йшли тим шляхом.

„бо лучше одурить себе таки самого, ніж з ворогом по правді жить“
Тарас Шевченко

1917 в Україні

Фільма першого року укра-
їнської революції в місяцях

Березень:

ВПЕРЕДОДНІ РЕВОЛЮЦІЇ

В революцію, що вибухла в російській імперії в перших днях березня 1917 р. і буда визначана у великій мірі українськими силами — уійшли Україна без виразної своєї державницької

ідеї і революційно незорганізованою. З одної сторони приспані неводею українські широкі маси, яких до реалізації не було кому національно розбурхати і виховати в ідеї боротьби за Самостійну Українську Державу. Маса, що в першій загальної революції являлася розваленим задієм — силою, з якої можна було так аку-кути могутню державницько-творчу силу як і обер-нути її майже внавець, не давши їм своєчасно виразити, великої, поривної самостійницької цілі і своєї дійсно революційної влади. З другої сторони розділені інтернаціональними вселюдськими ідеями, виховані в одній спільній соціалістичній школі з „братніми“ московськими соціалістами — кволі, прирослі до наїзника, українські провідні верстані, що для них ідеалом було не творення власної державності і не боротьба за неї а тільки, невідриваючись від Росії, зміняти у ній царський лад соціалістичним. Люди, які в неволі забули на те, що вічною є боротьба націй і що вічними є тільки закони сили. Вони вірили, що настав кінець боротьби народів, що гряде мирний тикий соція-стичний рай любови всіх народів, що зникне війна, зникне боротьба і крив-а справедливість вимірсуватиме не мірою сили а мірою все-людської любови і згоди. Дмїтілтна неволя зробила була своє: Приспала маси — здегенерувала провідні шари. І тому, коли революція захитала в основах сили російської імперії, коли Україна могла не тільки відірватися від Московщини і створити свою самостійну державу, але й загнати ніж у спину цій російській імпе-рії та зіпхнути її у кут — не змогли жі відразу розвинути наших крив на весь державницький лет. Україна, хоч здавалося, унійнена, не була прикута до Московщини своєю душею і національним не-дорозвиненістю. І шойно в огні самої української революції почали реатися і то скоро один по одному ці дмїтлоги, що ними діла неволі приковували Україну до займанців і шойно негони самі революції очачи ви-палювати в душі української нації те, що там втрюїла неволя. І вона почала віднаходити себе і свою загублену ідею і шлях до неї. Розпочалося революційне і несподіване ставання упавшої на своєму шляху великої і повної життєвої сна Української Нації.

„СВЯТО СВОБОДИ“

Березень 1917 року. Золотий місяць ре-волюції. Загомоніла Україна. Міста, містечка, села. Всюди лунають кличі „За Вільну Укра-їну!“ Жовтобланкетний прапор жовте і ро-ді, усі вулиці, розмаїні на широкі стіни на-дніпрянських та далекі відсутні на сім інтернаціональній мові української вивау пробудженої від многолітнього сою національної снаї української

революції, бачучи, як усіми силами намагається українська соціалістична демократія звільнити розв'яз українських визвольних змагань — всі свої сили кинути в сторону організації української армії.

Вже 16 березня за ініціативою пор. М. Міхновського вояки київської залози улаштовують нараду українців-салдатів тих воєнних частин російської армії та різних воєнних штабів, що місцем свого постою мали Київ і його околиці. На цих зборах, що їх провела обрана президія: предсідник Павло Волошин (начальник штабу резервної бригади) заступник предсідателя адютант штабу київської воєнної округи капт. Сахно Устимович і секретар пор. М. Міхновський. Були поставлені на обговорювання такі справи: 1. організація українського військового клубу. 2. організація українського війська. 3. Українська маніфестація, що мала відбутися в дні 19 березня. Всі питання на цих зборах обмірковувалося з великим одушевленням і з горячою любов'ю до діла. Одноголосно було прийнято постанову негайно відкрити в Києві Т-во „Український Військовий Клуб ім. Гетьм. Павла Полуботка“, як окрему цілком самостійну українську воєнну організацію. Для переведення в життя цієї постанови тут же обрано було організаційне бюро на чолі з М. Міхновським.

При обговорюванні 2. точки порядку денного виступив з промовою М. Міхновський. Його промова оперта на славних часах княжої і козацької Української Держави була вислухана прихвально з величезним захопленням та покрита довгими невмовкаючими окликами „Слава“! Після цієї промови делегати військових частин одноголосно ухвалили „зараз же приступити до негайної організації власної національної армії, як могутньої своєї мілітарної сили. без якої не можна й подумати про здобуття повної волі Україні“. Першим кроком рішено розпочати організацію українських охочих полків усіх родів зброї та першому такому полку надати назву „Перший Український охочий ім. гетьмана Богдана Хмельницького полк“. При обговоренні 3. точки був вироблений весь церемоніал маніфестації та ухвалений цілий апарат, що мав кермувати тим першим українським національним походом у своїй столиці.

Мик. Міхновський, якому вірним помічником був капіт. Ган, з запалом взявся до організації війська. Протягом одного тижня „Український Військовий Клуб ім. гетьм. П. Полуботка“ був цілковито сформований. Клуб був організований як військове товариство з осідком у Києві і правом відкривати філії по всій Україні. Метою товариства було „згуртувати в одній сім'ї всіх українців-воїв, старшин, лікарів і військових урядників під національним прапором для боротьби за повну волю України.“ Фактичним керівником і духовним провідником усієї діяльності клубу ім. Павла Полуботка став М. Міхновський. Декілька днів по своєму сформуванні Рада Клубу випустила в десятках тисяч примірників відозву, що була розповсюджена негайно в найглухіших закутках, де тільки перебували українці салдати. В цій відозві писалося:

„СИНИ ВЕЛИКОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

Славні вояки українці! До вас звертаємося в цей важкий історичний час. Вітаємо вас з новим державним ладом. Цей новий лад здобули Ви озброєною силою. Слава великому народному війську! Слава синам вільної України! Слава вам правники запорожців! Алеж не спочиньмо впившись славою своєю. Боротьба ще нескінчена. Застерігаємо вас будуйте напругу! Для нас українців цей час особливої ваги. Ви здобули волю Україні і цю свою національну волю ми українці мусимо закріпити особливо. Памятаймо на нащій землі стоїть упертий ворог і напружу останні сили, щоби прибрати до своїх цупких рук усю Україну. Товариші брата! Не даймо Україні нікому! Полита кров'ю славних козаків запорожців, вкрита в шов війни горами нашого трупу нехай

стане вона для свого життя! Товариші українці! Гуртуйтеся! Єднайтеся у гуртки. Єднайтеся на думці про волю України, про її козацьку силу. Тількито зєднаєтеся у гурток, зараз же не гаючи, подайте відомості про себе і про гурток до Ради „Українського Військового гурткового гуртка“ в Києві. Товариство допоможе кожному гурткові газетами і книжками... Подавайте до Т-ва про те, скільки вас.

Товариші! Проводьте свої справи по гуртках і дописуйте нам про те, що діється у вас, про свої бажання і думки! Коли хто їхатиме чи з фронту чи на фронт через Київ — не поминайте — заходьте до нас, будете дорогими гостями!“

Ця відозва зробила велике враження на всьому фронті і в запллі, скрізь, де тільки перебували українці салдати. Скрізь почали відбуватися українські віча і засновувались українські військові товариства і клуби. Про те який характер мав цей рух серед українців-воїв салдатів і клубів. Віче ухвалило домагатись організації української національної армії з усіма родами зброї першим кроком до цього — відділення на фронті всіх українців-воїв у окремі національні частини з українським старшинством, а у запллі формування чисто українських полків.

У домі клубу в Києві кипіло. Вже в кілька днів по випуску відозви воєнний люд української національності цілими гуртами насував до Ради Т-ва. Сам Микола Міхновський аж угинався під навалом справ. Цілими днями приймав прибуваючих з різних фронтів російської армії старшин і салдатів. Невтомно вчив їх, як треба організуватися і во ім'я чого.

Щодо формування Українського Військового Т-ва ім. гетьм. П. Полуботка створилася ініціативна група з воєнних людей, до складу якої увійшли: плк. Глінський, підп. Павло Волошин, поруч. Міхновський і прапорщики Павелко і Ган, які поставили завданням створити такі дві воєнні організації, щоб вони були об'єднані однією ідеєю — творення своєї національної армії, та щоби поділили свої функції так, щоб одна організація переводила ідеологічну сторону організації а друга чисто організаційну. Першу роботу мало переводити Військове Т-во Полуботка а для провадження технічного характеру організації українських воєнних частин — одночасно був заснований „Український Військовий Організаційний Комітет“ на чолі з плк. Глінським, до складу якого були запрошені старші офіцери українці з воєнних частин залози міста Києва. До складу цього Комітету увійшов і поручник Міхновський. Таким чином між обома цими товариствами був завжди повний контакт та розуміння у всіх напрямках діяльності цих перших наших національно-революційних воєнних організацій. І хоча серед цієї першої надрі українського офіцера Микола Міхновський відзначався найбільшою національною свідомістю — то і старше офіцераство з молодечим запалом взялось за роботу та віддано працювало, як люди, що відчули в собі українську душу і як воїни, що коли на них просторах Наддніпрянщини залунав клич „За Вільну Україну“ а їх воєнних головах ця Вільна Україна уявлялася не інше, як збудована на міцних державних підвалинах. А головною підпорою української державності мала бути сильна національна армія, побудована на засадах регулярної мілітарної сили.

Військовий Клуб Полуботка одразу зорганізував добру надрі інструкторів, що в різних місцях головно Правобережної України, на заході межі якої проходили фронтні воєнні операції — закладали різні клуби та влаштовували в місцях постою лекції для українських воїв, збираючи їх до організації у своїх національних військових товариствах. Цією клуб також через своїх інструкторів допомагав постачати для різних воєнних частин, де були українці літературу, головне історію України, Кобзаря та з красною письменства, збираючи таку літературу, яко найбільше

пробуджувало національну свідомість у салдат-українців. Майже при кожній своїй частині закладалися театральні гуртки, які ставили переважно нові історичні п'єси. При своїй роботі головною була ідея — якнайшвидше організувати власний національний армії. Український рух серед війська розпочався з розмовчаних захопленнях все ширші і ширші кола українців-воїнів і вскорі став рухом, який мав стати найбільшою силою в українській революційній боротьбі.

„МАРТОВСЬКІ УКРАЇНЦІ“

Салдати віддали військову пошану і задержалися.

— Пам'ятайте! Царя вже нема — революція сиріза!

На їх вустях обличчях виблискувало задоволення. Трохи дивно було. Ще кілька днів тому ці „дядьки в шинелях“ намагалися говорити тільки по російськи, звали мене „ваше благородіє“ і щовечора виспівували „Боже царя храни“, а тепер і поміж собою говорили і до мене відзивалися на рідній мові і не ховалися передомною зі своєю радістю, що царя вже нема. По місті були вже розліплені відозви, заклики і оголошення. Всюди кишло. Вскорі зорганізовано й українське віче. Прибуло поверх семи тисяч воїнів. Відкривши збори я запропонував:

— Хто між вами українці піднесіть руку догори! Піднеслося не більше трьох сот рук.

— Малоросі! Піднесіть руки! Піднесло руку більш як половина присутніх.

— Ххххх! Піднесіть руки! Знова піднесла руки добра третина.

— Українці, малоросі, ххххх! Всі разом піднесіть руки! Понад головами кількатисячній юрби піднісся ліс рук.

Переведено вибори депутатів. Потім говорило багато промовців. Промови робили незвичайне враження. Немов не дишучи слухали їх „селяни в шинелях“, а коли промовець кінчав, буря оплесків зривалася понад головами і поміж ними „слава“ й „ура“ несло вулицями Симферополя. Промовці засували, що „малоросі“, „ххххх“ це назви якими наділили нас наші вороги, гнобителі, що правдива назва усіх людей, що говорять такою мовою як промовці є українці, а наша Батьківщина, коли була вільною, звалася не Малоросія а Україна і так має знову називатися. Одному з промовців набігла думка показати жовтоблакитну стрічку і запропонувати піднести руку тим, що знають значіння цих єдинених красок. Всього кілька десятків людей знало значіння національного прапора. Маса ще цього не знала... Віче закінчилося в темряві ночі. З дивним почуттям у серцях вертали в касарні українці салдати.

Почалася робота. Щораз більше розпалювалося національне хотіння у тисячів воїнів. Родилися т. зв. „мартовські українці“. І рівночасно з тим почалася і боротьба з москалями, що відразу вороже поставилися до українського руху. Всіми силами старалися московські воїни загітувати українських ідеєю „єдиного революційного фронту“. Мовляв упав цар, упав і гніт, а тепер треба спільними силами боронити і будувати нову Росію без царя. Тому нема пощо творити різниці між москалем і українцем, бо цеж два брати, для яких настав час спільної свободи. Цим „єдиним революційним фронтом“ намагалися москалі придержати при собі українців внаслід слабости і безсилля Росії, щоб вневдовзі, коли вона покріпшає, знову загнати їх у свою неволю. Та не згоряча приймав уже ці слова українців салдат. Його всеможньою опановувало вже тільки одно слово — Україна, хоч як він не знав ще дійсного його змісту... Стало відбуватися лекції на яких підкреслювало нашу окремішність від москалів та апоювано

нашу історію. Само собою вирінали й питання про протилежність інтересів України і Росії. Ідея Самостійності, хоч була для українців, що шойно ними стали, чимсь ще дуже далеким і неясним, та принциповий ґрунт для неї ставав ширшим і ширшим. Було видно, що до того йшло. Революція тільки починалася, а вже відчувалося стійке бажання відокремитися у чисто українській частині. Самостійницька свідомість у масах шойно наростала але наростала з революційною швидкістю.

„Своє слово — добрі жива колись будуть“. — Тарас Шевченко

ДУША ПРЕДКІВ

Одною з великих, живих сторінок історії життя Української Нації — це часи могутньої Української Держави княжої доби. Це були часи, коли сила і живучість Української Нації не тільки визнавали на просторах всієї української землі велику, оперту на військовий потужі Державу, об сиді якої розбивалися всі орди, що насували в той час на Україну зі Сходу, але й щоб закріпити могутність цієї держави у світі підбивала й морила собі другі близькі і далекі народи.

Сила українців, що тоді звали себе русичами, — лежала в їхній жадущій величчю чинів і славі душі, що не знала покори ні щастя в спокою. Душі, що хотіла, щоб сила українська панувала на якнайбільших просторах, щоб якнайдалше лунала слава про могутність держави русичів, що мала бути першою і найміцнішою у світі.

І дійсно в той час слава про русичів розносилася по найдалших закутках тодішнього світу. Один з арабських письменників того часу Ібн Дусте так про наших предків висловлюється:

„Вони відважні і сміливі. Як нападуть на інший народ то доти не відступлять поки не знищать його зовсім. Коли переможуть, гнетуть як рабів. Ростом високі, гарні на вигляд і в нападі сміливі, всі свої походи чинять на кораблях. Всі мають завжди з собою мечі. Як у кого з них родиться син, батько бере голий меч, кладе перед новонародженим і каже: не лишаю тобі в спадщині ніякого майна, матимеш тільки те, що здобудеш тим мечем. Між ними нема незгоди, але вскочить з ворогом однодушно поки його не подоліють“.

А в „Житію Георгія Амастридського“, що жив наприкінці VIII і початку IX віку і був єпископом у Амастриді біля Синопу на південному березі Чорного моря, знаходимо таку (дещо злобну) замітку про один з походів наших предків на неукраїнські оселі, що були розпорошені над Чорним морем.

„Напали варвари Рос, нарід, як усі знають, дуже жорстокий і немилосерний, що не має ніякого сліду ласки до людей. Подібні до звірів своєю вдачею, нелюдські своїми вчинками, самим виглядом викликають вони жаждою вбивання. Отсей то нарід, почавши від Проконтиди і перейшовши зловж берегом дійшов до вітчини святого, вирубуючи немилосердно всюку плоть і літа вські. Не жалуючи старих, не промиваючи дітей але на усіх разом узброюючи погубельну руку — послішав цей нарід запропащати смерть скільки сил. Руйнував церкви, святощі погані, вадити смерть скільки сил. Побивавши чужинців, їх ділами кладучи на їх місці свої вівтарі поганські. Побивавши чужинців, їх ділами звичка, шей досі в них живе. Шанують тільки синовати, онуки і дітвора“.

Українська Держава княжої доби у розквіті своєї потуги стрілася з другою тоді силою над Чорним Морем — з східно-римським імператорством, що столицю свою мало у Візантії по другій стороні Чорного моря. Українські війська, щоб зломити силу Візантії на Чорному морі, щоб бути

одиноким паном цього Українського моря, весь час змагалися на його

побережжя острої купецької і військової сили східно-римського царства. А кілька разів здобули були сам Царгород (Византию) і приневольили його володарів пошанувати інтересам Української Держави і її престижу. Про те, як умовили наші предки зломити силу найсильнішої в той час держави свідчать ці слова царгородського патріарха Фотія, які він виголосив у промовах до улавлених духом царгородців:

(І проповідь). Горе мені, що я дожив до цього нещастя, що ми стали посміховищем для наших сусідів, глумом і соромом для доколичинців, що наглий нахід русичів не дав, щоб і вість повідомила нас, хоч ті, що напали були віддалені від нас стільки жорстокою країною і державою, ріками і морями без пристаней. Горе мені, що бачу, як нарід дикий і суворий без страху окупує місто, нищить міські околиці, все руйнує, все нищить: ріллі, оселі, жінок, дітей, дідав, хлопців, як всіх рубає мечем — нічого не жалюючи, нічого не зосталяючи. Руїна загальна. Як спека, як крутінь, як попіл, який падає на наш край і винищує цілі покоління людності. Хто боротисьме за нас, хто стане проти ворогів? Столиці! Як нещастя скупилися навколо тебе! Місто головне найжорсткішого світу, яке військом змушується над тобою немов над рабом. Місто оздоблене здобиччю з багатьох народів, який нарід хоче зробити тебе своєю здобиччю! Ти, що здобував багато трофеїв над ворогами Барон, Азії і Лівії, як підняла тепер над тобою спису варварська проста рука, щоб над тобою поставити свій трофей? Як пішло так, то твоя сила непоборна на чисту безсильність впала і немодський супротивник на тобі хоче показати силу своєї руки і славним іменем окритись*.

(З II проповіді). Нарід неславний, нарід, якого й не рахували, незвісний та здобув ім'я — незначний та став славним — бідний та дійшов високого становища і незчисленого багатства, нарід, що десь жив далеко від нас, варварський, бо пишався зброєю, несподіваний, неспостережений так сильно ринув на наш край як хвиля морська і знищив людність як польовий звір, без страху витинаючи мечем всікі літа і плоть. Все було сповнене трупами, в ріках вода ставала кривавою, тих джерел і ставів не можна було пізнати через це, що були закидані трупами. Інші ледве було знати, мертві тіла загнали ріллі, завалили дороги, гаї здирили і стали через трупи більше непроходні ніж через кущі, сповнилися ними печери: гори, горби, долини і провалля нічим не ріжнилися від міських кладовищ.

Чи пригадуєте ту темну і страшну ніч, як загрожував і нам кінець життя з заходом сонця? Чи пригадуєте той страшний час, коли прийшли до нас варварські кораблі, дихаючи чимсь суворим, диким, погубним, коли море тихо і спокійно розстилало свій хребет, даючи їм приємну й легку плаву, а на нас піднімаючи суворі хвилі війни? Коли вся людська надія лишилася людей і місто держалося надією на одну оборону від Бога. Коли переляк і термоя опанували розум і вухо прислухувалося тільки до одної вісти: вороги опанували місто?

А Лев Диякон, учасник українсько-византийської війни за Болгарію і Македонію (967 р.) пише у своїх споминах:

„Святослав дуже гордий з перемоги над болгарами, бо опанував цей край міцно, держав болгарів в переляку і страху своєю вродженою суворістю. Кажуть, що здобувши війною Філіппополь з людей забраних в цім місті — 20.000 немилосердно і не полюдськи насадив на палі. Тим усе, що ще залишилося настрашило і привів до покорі а послам ромей*^{*)} дав відповіді горді і сміливі: не піде з цієї багатої землі інакше, як за великим воєнним відшкодуванням і викупом міст і полонених добутих на війні. А як ромей не хочуть того виконати нехай скорше забираються з Європи бо то їм не належить і нехай переходять до Азії. Інакше русичі з ромеями не помиряться. Почувши таке від русичів імператор, відсилаючи назад до Святослава своїх послів, відповів: думаємо, що не треба нам ламати згоди, що від батьків до нас перейшла непорушна, як її Бог дав, бо віримо в Провидіння, що воно все устроює, і поважаємо християнські звичаї, тому радимо вам як своїм приятелем і вмовляємо, щоби ви рушили з цього краю, який зовсім Вам не належить, бо знайте, що як не

*) Підбій Болгарії русичами підірвав силу другої в той час побіч України сильної держави — східного римського царства (ромей). Тому тодішній византийський імператор зачуваючи про наїзд Святослава на Болгарію, вислав до нього послів, щоби цей вицощав свій війська з Болгарії.

послухаєтесь цієї спасенної ради то не ми, але ви порушуете давно установлену згоду. І не думайте, що ми засміливо таке вам відповідаємо, бо то і без волі вашої вас примусимо...

Святослав розгнівавшись такою відповіддю сказав на те так: не бачу ніякої потреби ромейському імператорові йти до нас. Нехай не трудиться йти в цей край. Ми самі швидко поставимо шатра перед брамами Візантії, обведемо її міцним валом, а як імператор буде боротися з нашою облогою і вийде — сміливо приймемо і самим ділом йому докажемо, що ми не якісь партачі зарібники, а люди крові і зброєю борюємося проти ворогів, хоч імператор через невідомість уважає силу нас настрашити ніби дітей немовлят якимись машинками*.

Скоро розпочалася затяжна українсько-грецька війна за володіння над Болгарією і Македонією...

ТОВАРИШІ! Читайте у читальнях на голос статті з „ПРОБОЕМ“.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Управа видавничої кооперативи „ТЕРЕМ“ повідомляє всіх своїх членів і прихильників та всіх передплатників і читачів своїх видань, що з місяцем березнем приступила до видавання популярного місячника для молоді „ПРОБОЕМ“, що появлятиметься з початком кожного місяця.

Рівночасно перепрошує Управа за кількомісячну перерву у своїй видавничій діяльності в тому напрямі. Сталося це, як відомо без вини Управи.

Управа робила всі можливі старання, щоби забезпечити вплачені передплати та не підірвати довіря наших читачів до видавництва. Тому всі вплачені передплати на „Наш Фронт“ не пропадають. Зачисляємо їх як передплату на „Пробоем“.

Рівночасно віримо, що всі довжники „Нашого Фронту“ зваяжуться якнайскорше зі своїх зобов'язань зглядом нашого видавництва. Перше число „Пробоем“ шлемо на всі знані нам адреси і просимо наших кольпортерів причинитися до якнайбільшого його умасовлення. Віримо, що товариші бувші пробоевники „Нашого Фронту“ не тільки привернуть його тираж, але зуміють вскорі його подвоїти.

До цього числа долучуємо поштові складанки, якими просимо відновлювати передплату та вирівнювати залежності. На адресках пробоевників і передплатників зазначаємо: **червоним** олівцем суму, яку мають зароховану вже наперед на передплату — **зеленим** — суму, яка лишилась їм до вирівнання.

Хто не одержав би з якихось причин цього числа „Пробоем“ з бажавби його мати, хай рекламує зглядом домагаться оказових чисел.

Якби хтось не одержував правильно „Пробоем“ хай кожноразно рекламує (неоплаченою картою з написом „рекламція“).

Управа Видавництва „ТЕРЕМ“.
Кооператива з відповідальністю управління.

Товариші! Поширюйте „ПРОБОЄМ“
голосіться НА КОЛЬПОРТЕРІВ! Підшукуйте коль-
портерів у сусідніх селах!
Хай не буде ні одного українського села де б не роз-
ходилося найменше кількадесять чисел „Пробоєм“
Адміністрація.

ЗАМОВЛЯЙТЕ!

книжку

ЧИТАЙТЕ!

МУСОЛІНІ

ЛЮДИНА Й ЧИН

Під таким наголовком появилася в цих днях в „Книгозбірні Вістника“
книжка М. Островерхи про провідника італійського фашизму з перед-
мовою **Др. ДМИТРА ДОНЦОВА.**

„Книжка написана цікаво і живо на підставі італійських і інших джерел дає багато-
сторонній і повний образ тої великої людини сьогоднішньої Італії, що з сина сла-
ського коваля через тяжкі переходи і невгоди життя і політичної боротьби став
провідником італійської нації й веде її до великого майбутнього“.
„Вісті“ з дня 18 лютого 1934.

Цю книжку повинен прочитати кожний український націоналіст!

Ціна примірника 1* зол.

Замовляти: ЛЬВІВ, „ВІСТНИК“ Чарнецького 26. — — — — —
— — — — — Гроші слати ПКО 500.371 (з допискою на Мусоліні.)

Вже вийшла з друку незвичайно цікава книжка

ЮРІЯ ГОРЛІС-ГОРСЬКОГО

Отаман Хмара

З таємниць Г. П. У.

В цій книжці автор яскраво змальовує невідомі загалом події, свідком яких був під час
найжорсткішого перебування в тюрмах Г. П. У. Отаман Хмара — це одна із не-
званих сторінок історії національної боротьби на С. У. З. 80 сторін друку книжкового
формату, з гарною окладниною **ціна 50 гр.** з пересилкою 60 гр. Гроші слати виключно
на „Студентський Шлях“ **Львів Супінського 21.** — Чековеkonto ПКО. 503.966 з до-
пискою: на „Хмару“.

АДРЕСА: ЛЬВІВ, ВУЛ. СВ. ЯЦКА 22. Ред. і Адм. „ПРОБОЄМ“
Передплата: річна 1*20 зол. — піврічна 60 сот. — місячна 10 сотників.

Редагує Колегія

За редакцію відповідає игр. Роман Кульчицький.

Видає: В-во „Герен“, кооп. з відп. уділами
З друкарні „Типографія“